

CHAPTER 8

MAKGOTLA LE TSAMAISO YA TOKA

Bolaodi ba Toka

165. (1) Bolaodi ba toka ba Rephaboliki bo diatleng tsa makgotla.
(2) Makgotla a ikemetse a laolwa feela ke Molaotheo le molao oo a lokelang ho o sebedisa ntle le ho sekamela lehlakoreng lefe kapa lefe ntle le tshabo kapa kgethollo.
(3) Ha ho motho kapa lekala la puso le tokelo ya ho itshunyats'hunya ditshebetsong tsa makgotla.
(4) Ka thuso ya molao le metjha e meng makala a puso a lokela ho thusana le makgotla ho etsa bonnete ba boikemelo, ho hloka tshekamelo, seriti, phihlilleho le kutlwahalo, di tle di netefatswe.
(5) Taelo kapa qeto eo lekgotla le e entseng e tlama batho bohle ba amehang esita le makala ohle a puso a amehang.
(6) Moahlodi e moholo ke hlooho ya tsa toka mme o nka maikarabelo ho dima ho thehwa le ho beha leihlo mekgweng le maemo bakeng la mesebetsi ya molao makgotleng ohle.

[karolwana (6) e kentswe ke karolo 1 ya Molao 17 wa 2012.]

Mokgwa wa tshebetso wa toka

166. Makgotla ke—
- (a) Lekgotla la Molaotheo;
 - (b) Lekgotla le Phahameng la Boipiletso;
 - (c) Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa, le lekgotla le leng le le leng la boipiletso le phahameng le ka hlongwang ka Molao wa Palamente hore le sebedisane le boipiletso bo tswang lekgotleng le leng le leng le tshwanang le Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa;
 - (d) Makgotla a Bomaseterata; le
 - (e) Makgotla a mang a theuweng ho ya ka Molao wa Palamente, ho kenyeletsa le lekgotla le leng le le leng leo boemo ba lona bo tshwanang le ba lekgotla le phahameng la Afrika Borwa kapa kapa Makgotla a Bomaseterata.

[Karolwana (c) le (e) difetotswe ke karolo 2 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotheo wa 2012.]

Lekgotla la molaotheo

167. (1) Legotla la Molaotheo le bopilwe ka Moahlodi e moholo, Motlatsi wa Moahlodi e moholo le baahlodi ba bang ba robong.

[Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 11 ya Molao 6 wa 2001.]

- (2) ntlha e ka pela lekgotla la Molaotheo e tshwanetse e mamelwe bonyane ke baahlodi ba robedi.
- (3) Lekgotla la Molaotheo—
- (a) ke lekgotla le ka sehlohlolong Rephaboliking; mme
- (b) le ka etsa qeto—
- (i) dintlheng tsa molaotheo; le
- (ii) ntlheng e nngwe le e nngwe, e bang Lekgotla la Molaotheo le nehelana ka tumello ya ho ka etsa boipileto ka tlasa mabaka a dintlha tse bakang ngangisano ntlheng ya molao wa bohlokwa ba setjhaba ka kakaretso e leng hore e tshwanetse e shebiswe ke lekgotla, le
- (c) ho etsa qeto ya makgaolakang matleng a teng a ho laola.

[karolwana (3) e fetotswe ke Molao 17 wa 2012.]

- (4) Lekgotla la Molaotheo le ka—
- (a) etsang qeto dingangisanong tse pakeng tsa makala a puso a naha kapa provense ka boemo ba Molaotheo, matla le ditsehebetso tsa makala a puso.
- (b) etsang qeto ka tumellano ya Bili ya Palamente kapa provense le Molaotheo empa ha hona ho ka etsahala tlasa mabaka a ngotsweng karolong 79 kapa 121
- (c) etsa qeto ka dikopo tsa mosebetsi tse ngotsweng karolong 80 kapa 122;
- (d) etsa qeto ka ho ba molaotheo hwa phetolo efe kapa efe Molaotheong;
- (e) etsa qeto hore Palamente kapa Mopresidente o hlolehile ho phethisa ditokelo tsa Molaotheo.
- (f) tiiseletsa molaotheo wa provense ho ya ka dipheho tsa karolo ya 144.
- (5) Ke Lekgotla la Molaotheo le etsa qeto ya makgaolakang ka hore na Molao wa Palamente, Provense kapa ketso ya Mopresidente e itshetlehlile ka Molaotheo mme le lokela ho tiiseletsa taelo ya ho se sebetse e ntshitsweng ke Lekgotla le Phahameng la Boipileto, Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotla la boemo bo lekanang, pele taelo eo e ka ba le matla a tshetsetso.

[Karolwana (5) e fetotswe ke karolo 3 ya Molao 17 wa 2012.]

- (6) Ka thuso ya molao wa naha kapa melawana ya Lekgotla la Molaotheo motho o lokela ho dumellwa ho, ha e le tabatabelong ya molao le ka tumello ya Lekgotla la Molaotheo—
- (a) itlisetsa taba Lekgotleng la Molaotheo ntle ho potoloho kapa
- (b) a etse boipiletso ka ho otlooha Lekgotleng la Molaotheo ho tswa lekgotleng lefe kapa lefe.
- (7) Ntlha e amanang le Molaotheo e akaretsa taba efe kapa efe ya tlhaloso, tshireletso kapa tshebediso ya Molaotheo.

Lekgotla le Phahameng la Boipiletso

168. (1) Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le bopilwe ka Moahlodi e Moholo, Motlatsi wa Moahlodi e Moholo le palo e itseng ya baahlodi ba boipiletso ba hlomamisitsweng ka Molao wa Palamente.

[karolwana (1) e lokisitswe ke karolo 12 ya Molao 6 wa 2001.]

- (2) Taba e tlisitsweng Lekgotleng le Phahameng la Boipiletso e lokela ho sebetswa ke palo e behilweng ke Molao wa Palamente.

[karolwana (2) e fetotswe ke karolo 12 ya Molao 16 wa 2001.]

- (3) (a) Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le ka etsa qeto ka boipiletso bo tobaneng le taba efe kapa efe e tswang Lekgotleng le Phahameng la Afrika Borwa kapa lekgotleng le boemong bo lekanang le ba Lekgotla le Phahameng la Afrika borwa, ka ntle le dintlha tsa basebetsi kapa ditlhdisoano ho ya ka moo Molao wa Palamente o ka hlwayang ka teng.
- (b) Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le ka etsa qeto feela ho—
- (i) boipiletso;
- (ii) ditaba tse tobaneng le boipiletso;
- (iii) ntlha e nngwe le e nngwe e lebisitsweng ho lona tlasa mabaka a hlalowsang ke Molao wa Palamente.

[karolwana (3) e fetotswe ke karolo 4 ya Molao 17 wa 2012.]

Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa

169. (1) Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa le ka etsa qeto—
- (a) ntlha efe kapa efe ya Molaotheo ka ntle ho ntlha eo—
- (i) Lekgotla la Molaotheo le dumetseng ho e mamela ho latela karolo 167(6) (a); kapa

- (ii) e nehetswe ke Molao wa Palamente lekgotleng le leng le nang le matla a tshwanang le a Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa;
 - (b) taba efe kapa efe e sa rerelwang lekgotla le leng ho ya ka Molao wa Palamente.
- (2) Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa le akga ka hare Dikarolo tse hlwauweng ke Molao wa Palamente, Molao oo o tshwanetse o nehelane bakeng la—
- (a) ho thwehwa ha Dikarolo, ka setulo se le seng kapa tse pedi ka hare ho Karolo
 - (b) ho nehelana ka matla ho Karolo kapa setulo ho Karolo.
- (3) Karolo e nngwe le e nngwe ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa—
- (a) e na le Mookamedi wa Baahlodi;
 - (b) e ka ba le Motlatsi wa Mookamedi wa Baahlodi a le mong kapa ba mmalwa; le
 - (c) e na le palo ya baahlodi e hblwauweng ho latela molao wa naha.

[karolo 169 e fetotswe ke karolo 5 ya Molao 17 wa 2012.]

Makgotla a mang

170. Makgotla kaofela ntle le a hlahositsweng karolong 167, 168 le 169 a ka etsa qeto ntlheng e hlwauweng ke Molao wa Palamente empa lekgotla leo boemo ba lona bo leng ka tlase ho ba Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa ha le na tokelo ya ho botsisisa kapa ho etsa qeto ka molao o molaotheong kapa ketso e nngwe le e nngwe ya Mopresidente.

[karolo 170 e fetotswe ke karolo 6 ya Molao 17 wa 2012.]

Mokgwa wa tshebetso wa lekgotla

171. Makgotla ohle a sebetsa tlasa taolo ya molao wa naha mme melawana le ditsamaiso tsa ona a lokela hore a di dumellwe ke ona.

Matla a makgotla a molao ditabeng tsa molaotheo

172. (1) Moo lekgotla le nang le matla a ho tshohla taba e amanang le Molaotheo—
- (a) le lokela hore le phatlalatse hore molao ofe kapa ofe kapa ketso efe kapa efe e sa dumellaneng le Molaotheo, ha e na tokelo ya ho sebetsa ho ya ka moo e sa dumellaneng le Molaotheo ka teng.
 - (b) le ka fana ka taelo e nang le toka ebile e se na tshekamelo e akgang—
 - (i) taelo e kgaolang tshebetso e qalang moraong ya phatlalatso ya tlhoheho ya matla mmoho le

- (ii) taelo e emisang tshebetso ya phatlalatsa ya ho se sebetse ka nako e itseng tlasa dipehelo tse itseng hore bolaodi bo amehang bo nang le tshwanelo bo tle bo fumantswe sebaka sa ho lokisa phoso eo.
- (2) (a) Lekgotla le Phahameng la Boipiletso, Lekgotla le phahameng kapa Lekgotla le leng la boemo bo lekanang le ka etsa taelo ka kamano ya Molao wa Palamente kapa wa Provense esita le ketso efe feela ya Mopresidente feela taelo e reng ha ho tumellano le Molaotheo e ke ke ya kena tshebetsong ho fihlela Lekgotla la Molaotheo le e ananela.

[Temana (a) e fetotswe ke karolo 7 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotheo wa 2012.]

- (b) Lekgotla le fanang ka qeto ya tlhokahalo ya tshebetso le ka etsa thibela ya nakwana kapa ya fana ka tshihlollo ya nakwana ho ba lehlakoreng le itseng la phehisano kapa le ka etsa kgefutso tshebetsong ya ngangisano ho fihlela Lekgotla la Molaotheo le etsa qeto ka tshebetso ya Molao oo kapa ketso eo.
- (c) Ke Molao wa naha o lokelang ho lokiselletsa phethisetso ya qeto e supang ho se dumellane le Molaotheo Lekgotleng la Molaotheo.
- (d) Motho ofe kapa ofe kapa lekala la mmuso le nang le tjhesehelo le ka etsa boipiletso kapa ka bo lona la etsa kopo Lekgotleng la Molaotheo hore le ananele kapa le fetolo taelo ya ho se sebetse molaotheong o entsweng le lekgotla la dipehelo tsa karolwana ena.

Matla a ona

173. Lekgotla la Molaotheo, Lekgotla le Phahameng la Boipiletso le Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa ka bo ona a na le matla a ho sireletsa le ho laola ditsamaiso tsa ona le ho tswellisa molao wa botjhaba ho hlokometswe a toka.

[karolo 173 e fetotswe ke karolo 8 ya Molao 17 wa 2012.]

Kgetho ya basebeletsi ba mmuso ba toka

174. (1) Mosadi kapa monna ofe kapa ofe ya nang le thupelo e tshwaneleheng ebile e le motho wa sebele a ka thonngwa ho ba wa tsa toka. Motho ofe kapa ofe ya thonngwang ho ba setho sa Lekgotla la Molaotheo o lokela hore e be e le moahi wa Afrika Borwa.
- (2) ho a hloka hore ha ho thonngwa ditho tsa botshwari ba tsa toka ho bontshwe ka moo setjhaba sa Afrika Borwa se bopilweng ka teng ho ya ka merabe le bong.

- (3) Ka morao ho hore a rerisane le Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka le baetapele ba mekgwa e nang le baemedi Sebokeng sa Naha sa Lekgotla la ketsamolao, Mopresidente jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha o thonya Moahlodi e moholo le Motlatsi wa Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo, e re ha a se a rerisane le Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka a thonye President le Motlatsi wa Mopresidente wa Lekgotla le Phahameng la Boipiletso.

[Karolwana (3) e fetotswe ke karolo 13 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

- (4) Baahlodi ba bang ba lekgotla la phethathatso ba thonngwa ke Mopresidente e leng hlooho ya phethahatso ya setjhaba ka mora hore a rerisane le Moahlodi e moholo wa Lekgotla la Molaotheo le baetapele ba mekga e emetseng Sebokeng sa Naha, sebetsa ka mokgwa ona:
- (a) Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e loka ho etsa lenaneo la mabitso a bathonngwa le nang le mabitso a mararo ka hodimo ho palo ya batho ba lokelang ho thonngwa mme e nehe Mopresidente lenaneo leo.
- (b) Mopresidente o ka thonya batho bao a ba batlang ka lenaneo lena mme a be a tsebise tsebise Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka a bile a fana ka mabaka haeba ba bang ba bathonngwa ba sa amohelhe mme ho ntse ho hlokahala hore ho thonngwe.
- (c) Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e lokela ho tlaselletsa lenaneo leo ka bathonngwa mabitso a mang mme Mopresidente o lokela ho thonya motho kapa batho ba kwalang dikgeo tse salletseng ka lenaneo le tlatselleditsweng.

[Karolwana (4) e fetotswe ke karolo 13 ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

- (5) Ka dinako tsohle, bonyane bathonngwa ba bane e be batho bao nakong ya ho thonngwa ha bona Lekgotleng la Molaotheo e ne e le baahlodi.
- (6) Mopresidente o lokela hore ha a thonya baahlodi ba bang ka keletso ya Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka.
- (7) Bahlanka ba bang ba tsa toka ba lokela ho thonngwa ka dipehelo tsa dipehelo tsa Molao wa Palamente o lokelang ho esa bonnete ba hore ho thonngwa ho phahamiswa ho tloswa sebakeng se itseng ba iswa ho se seng kapa ho lelekwa kapa ho kgalemelwa ha bahlanka bana ba tsa toka ho etsahala ho se kgethollo kapa tshekisetso.
- (8) Pele bahlanka ba tsa toka ba qala mosebetsing ba lokela ho etsa kano kapa boitlamo jwalo ka ha ho boletswe Shejulung 2 hore ba tla boulella ba be ba sirelletse Molaotheo.

Ho kgethwa ha Baahlodi ba nakwana

175. (1) Mopresidente a ka thonya mosadi kapa monna hore a tshwarele mohlaodi wa Lekgotla la Molaotseo ha eba ho hlahile sekgeo ofising e nngwe le e nngwe kapa ha motho wa ofisi eo a le siyo. Mohlaodi eo a thongwe ka keletso ya setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsamaiso ya toka ka tumellano le Moahlodi e moholo, le ho kgethwa e le Motlatsi wa Moahlodi e moholo wa nakwana e tshwanetse e etswe boemong ba baahlodi ba kgethsweng Lekgotleng la Molaotseo ho latela karolo 174(4).
- (2) Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa tsamaiso ya toka se lokela thonya baahlodi ba bang ba tshwereng mokobobo hore ba kene makgotleng a mang ka mora hoba a rerisane le moahlodi e moholo wa lekgotla leo moahlodi wa nakwana a tlang ho sebetsa ho lona.

[Karolo 175 e fetsotse ke karolo 9 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng wa Molaotseo wa 2012.]

Dipehelo tsa mosebetsi le moputso

176. (1) Moahlodi wa Lekgotla la Molaotseo o thongwa hore a tle a sebetse dilemo tse 12 e leng nako e ke keng ya tsoselletswa kapa ho fihlela a ba dilemo tse 70, kapa e tla fihla pele, ntle le ha molao wa Palamente o eketsa nako ya mosebetsi wa moahlodi wa Lekgotla la Molaotseo.
- [Karolwana (1) e fetotswe ke karolo 15 ya Molao 16 wa 2001.]
- (2) Baahlodi ba bang ba dula mosebetsing ho fihlela ba ntshwa tsebetso tlasa taolo ya Molao o tlasa taolo ya molao wa Palamente.
- (3) Meputso, ditumello le dikuno tsa baahlodi di ke ke tsa fokotswa.

Ho ntshuwa mosebetsing

177. (1) Moahlodi a ka ntshwa mosebetsing, ha feela—
- (a) Khomishene ya Ditshebetso tsa Toka e ka fumana hore moahlodi eo ke seqhwa ha a sa na boiphihlelo kapa o fumanwe a le molato wa ketso e mpe; hape
- (b) Seboka sa Naha se ka batla hore moahlodi a ntshwe mosebetsing ka qeto e tshetswang ke dikarolo tse pedi ho tse tharo tsa ditho tsa sona.
- (2) Mopresidente a tlose moahlodi mosebetsing ha ho amohetswe hore moahlodi a tloswe.

- (3) Mopresidente, ka keletso ya Khomishene ya Tshebeletso ya Molao, a ka kgaola moahlodi mosebetsing eo e leng motsamaisi wa mosebetsi ho ya karolwana (1).

Khomishene ya ditshebeletso tsa toka

178. (1) Ho na le Khomishene ya Ditshebeletso tsa toka e bopilweng ka—
- (a) Moahlodi e moholo eo e leng modulasetulo wa dikopano tsa Khomishene;
 - (b) Mopresident wa Lekgotla le phahameng la boipiletsi;
- [Serapa (b) sefetsotse ke karolo 16(a) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotsoe wa 2001.]
- (c) Moahlodi e Moholo a le mong ya thontsweng ke Baahlodi Phahametseng ba bang;
 - (d) Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsa toka kapa moemedi wa yona ya thontsweng ke setho seo sa Kabinete;
 - (e) Babuelli ba babedi ba ntseng ba le mosebetsing ba thontsweng ke moifo wa babuelli hore ba emele barupellwa ba babuelli kaofela mme ba thontsweng ke Mopresidente;
 - (f) Babuelli ba babedi ba ntseng ba le mosebetsing ba thontsweng ke moifo wa babuelli hore a emele barupellwa ba babuelli kaofela mme ba thontsweng ke Mopresidente.
 - (g) Morupelli a le mong wa molao ya thontsweng ke barupelli ba molao Diyunivesiting tsa Afrika Borwa;
 - (h) Batho ba tsheletseng bao Seboka sa Naha se ikgethetseng bona hara ditho tsa sona bao ho bona bonyane ba bararo e leng ditho tsa mekgwa ya kganyetso e teng Sebokeng.
 - (i) Baromuwa ba ho ya ho ile ba bane bao mmoho ba kgethilweng ke Lekgotla la Naha la Diprovence ka tshelhetso ya dikgetho tsa diprovence tse tshelletseng bonyane;
 - (j) batho ba bane ba thontsweng ke Mopresidente jwalo ka ha e le hlooho ya phethahatso ya naha le ka ho kopana le baetapele ba mekgwa e nang le ditho Sebokeng sa Naha; le
 - (k) ha ho tadianwe le merero e tobaneng le Karolo ya Lekgotla le Phahameng la Afrika Borwa, Moahlodi ya Phahameng wa karolo eo le Tonakgolo ya provence e kgethilweng.

[Serapa (k) sefetsotse ke karolo 2(a) ya Molao wa tokiso ya bobedi ya Molaotsoe wa 1999 le ke karolo 16(b) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotsoe wa 2001 le ke karolo 10 ya Molao wa tokiso ya leshome le metso e supileng ya Molaotsoe wa 2012.]

- (2) Ha eba palo ya batho ba thontsweng moilong wa babuelli kapa maqwetha a lekana le palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa ho ya ka dipehelo tsa karolwana (1)(c) kapa (f) e lekana le palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa Mopresidente o lokela ho ba kenya dikgeong tseo. Ha palo ya batho ba thontsweng e leta palo ya dikgeo tse lokelang ho kwalwa Mopresidente ha a se a rerisane le motho ya amehang, o lokela ho kwalwa dikgeo tse teng ka batho ba thontsweng a hlokometse hore ba kgethilweng ba emetse sebopeho sa mosebetsi ohle.
- (3) Ditho tsa Khomishene tse thontsweng ke Lekgotla la Naha la Diprovense di tla dula tshebetsong ho fihlela ho kenngwa ba bang sebokeng sa bona mmoho kapa ho fihlela sekgo se seng sa bona se buleha. Ditho tse ding tse thontsweng kapa tsa kgethelwa Khomishene ba sebetsa ho fihlela ba tloswa ke bao ba ba thontsweng kapa ba ba kgethileng.
- (4) Matla le mesebetsi ya Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka ke tseo e di filweng ke Molaotheo le Molao wa naha.
- (5) Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e tla eletsa mmuso wa naha mererong e tobaneng le basebeletsi ba tsa toka le tsamaiso tsa tsa toka empa ha e tshohla taba ele kapa ele ntle ho ho thonngwa ha moahlodi e ka kopana ntle ho ditho tse thontsweng tlasa dipehelo tsa karolwana (1)(h) le (i).
- (6) Khomishene ya Ditshebeletso tsa Toka e ka ipehela tsamaiso tsa yona empa diqeto tsa Khomishene di nkwe ka bongata ba ditho tsa yona.
- (7) e bang Moahlodi e Moholo kapa mopresidente wa lekgotla le phahameng la boipiletso a sa kgone ho sebeletsa Khomishene nakwana, Motlatsi wa Moahlodi e Moholo kapa Motlatsi wa mopresidente wa lekgotla le phahameng la boipiletso a ka sebetsa boemong ba hae Khomisheneng.

[Karolwana (7) e kentswe ke karolo 2(b) ya Molao wa tokiso ya bobedi ya Molaotheo wa 1998 le ho fetolwa ke karolo 16(c) ya Molao wa tokiso ya botshelela ya Molaotheo wa 2001.]

- (8) Mopredidente le batho ba kgethang ditho tsa Khomishene ho latela karolwana (1)(c), (e), (f) le (g) di ka kgetha ka mokgwa o tshwanang, ditho tse tla sebetsa bakeng la ditho tses ding ho ka sebeletsa Khomishene ha setho se le siyo nakwana ka le baka la ho se kgone ha hae ka hare ho Rephaboliki kapa ka lebaka le leng le utlwalahalang.

[Karolwana (8) e kentswe ke karolo 2(b) ya Molao 2 wa 1998.]

Bolaodi ba botjhotjhi

179. (1) Rephaboliki yohle ho na le bolaodi bo le bong ba ho tjhutjhisa bo bopilweng ka Molao wa Palamente, mme bo bopilwe ka—
- Molaodi wa Naha wa Botjhutjhisi eo e leng hlooho ya balaodi ba batjhutjhisi mme o thongwa ke Mopresidente jwalo ka hlooho ya phethahatso ya naha le
 - Balaodi ba tsa Botjhutjhisi le batjhutjhisi jwalo ka ha molao wa Molao wa Palamente o hlalosa.
- (2) Bolaodi ba batjhutjhisi bo na le matla a ho kganna diqoso tsa botlokotsebe ka lebitso la puso le ho phethisa tsohle tse amanang le tsamaiso ya diqoso tsa botlokotsebe.
- (3) Molao wa naha o lokela ho netefatsa hore Balaodi ba tsa Botjhutjhisi—
- ba na le mangolo a lokelang, hape
 - ba ikarabella mererong ya ho tjhutjhisa dinyewe tse itseng ho hlokometswe diphelelo tsa karolwaneng (5).
- (4) Molao wa naha o lokela ho netefatsa hore bolaodi ba ho tjhutjhisa mosebetsi wa bona ntle ho letswalo tshabo, kgethollo kapa leeme
- (5) Molaodi wa Naha wa Botjhutjhisi o lokela—
- ho hlwaya, ha a se a dumellane le Letona a bile a se a rerisane le Balaodi ba tsa Botjhutjhisi ho theha leano la ho tjhutjhisa le lokelang hore le hlomphele ha ho tjhutjhiswa.
 - hore a fane ka ditataiso tsa leano tse ba lokelang ho ikokobeletsa tsona tsamaisong ho tjhutjhisa
 - ho kena tsamaisong ya ho tjhutjhisa ha ho sa ikamahangwe le ditataiso tsa leano, hape
 - a ka boela a lekodisa qeto ya ho qosa kapa ho se qose ka mora ho rerisane le Molaodi wa tsa ho tjhutjhisa ya amehang ho ba a nke boipiletsa bo hlakang ho ba amehang ka nako e behilweng ke Molaodi wa Setjahaba wa tsa Botjhutjhisi:
 - Moqosuwa.
 - Moqosi.
 - Motho ofe kapa ofe kapa mokga ofe kapa ofe eo Molaodi wa Naha a nahanang hore o tla tshwaneleha.
- (6) Setho sa Kabinete se ikarabellang ho tsamaisong ya toka se lokela ho nka boikarabelo ba ho qetela tebang le bolaodi ba tsamaiso ya ho tjhutjhisa.

- (7) Merero yohle e meng e amang le bolaodi ba ho tjhutjhisa e lokela ho laolwa ke molao wa naha.

Ditaba tse ding tse amang tsamaiso ya toka

180. Merero e meng e mabapi le tsamaiso ya tsa toka e sa hlahelleng Molaotheong e lokela ho tsamaiswa ka molao wa naha ho kenyelletswa le—
- (a) mananeo a thupello ya baokamedi ba tsa toka;
 - (b) mekgwa e sebetsanang le dipehelo ka balodi ba tsa toka;
 - (c) ho ba le seabo ha batho ba bang ka ntle ho basebeletsi ba toka qetong ya lekgotla.